

Nr 40

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m. jämte motioner.

Konstitutionsutskottet har till gemensam behandling förehåft

- 1) proposition nr 106 med förslag till vissa ändringar i vallagstiftningen;
- 2) de likalydande motionerna I: 354 av herr *Hilding m. fl.* och II: 423 av herr *Gustafsson* i Göteborg *m. fl.*;
- 3) motionen II: 76 av herr *Jansson m. fl.*;
- 4) motionen II: 421 av herrar *Boo* och *Larsson* i Borrby; samt
- 5) de likalydande motionerna I: 756 av fru *Nilsson* och II: 888 av fröken *Anderson* i Lerum och fru *Lindskog*.

Propositionen ansluter till två från 1964 års riksdag vilande förslag till ändringar i riksdagsordningen, vilka av utskottet anmäls för riksdagen i ett denna dag avlämnat memorial, nr 39. De avser dels rösträttsåldern, dels sjukas m. fl. rösträttsutövning.

I propositionen föreslås huvudsakligen sådana ändringar i vallagstiftningen, att rösträtt vid alla allmänna val skall inträda kalenderåret efter det då vederbörande fyllt 20 år och att väljare, som till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är förhindrad att inställa sig vid valförrättning, skall få rösta medelst valesedelsförsändelse.

De vid 2)—4) ovan nämnda motionerna, vilka väcktes under den allmänna motionstiden, avser samtliga rösträttsåldern.

I motionerna vid 2) hemställs,

»A. att riksdagen måtte

1. besluta såsom vilande grundlagsändring att rösträttsåldern vid val till riksdagens andra kammare sänkes från nuvarande till året efter uppnådda 18 år,

2. besluta att rösträttsåldern vid kommunala val sänkes på samma sätt; samt

B. att utskottet måtte utarbeta förslag till erforderliga grundlags- och lagändringar».

I motionen vid 3) hemställs,

»att riksdagen måtte besluta

1. att som vilande grundlagsförslag antaga följande lydelse av 16 § första

stycket riksdagsordningen: 'Valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått aderton års ålder';

2. att uppdraga åt konstitutionsutskottet att framlägga förslag till sådana grundlagsändringar, som skulle medföra motsvarande sänkning av valbarhetsåldern till riksdagens kamrar; samt

3. att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådana ändringar i kommunallagarna, som medför motsvarande sänkning av den kommunala rösträtts- och valbarhetsåldern, vid samma tidpunkt som förslagen under 1. och 2. slutligt prövas».

I motionen vid 4) hemställs,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om sänkning av rösträttsåldern till 18 år i enlighet med vad i motionen anförts måtte upptagas till prövning i anslutning till övervägandena rörande ny författning».

De vid 5) ovan nämnda motionerna har väckts i anledning av proposition nr 106 och avser frågan om sjukas m. fl. rösträttsutövning. Däri hemställs,

»att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 106 måtte vidtaga sådana ändringar i det föreliggande lagförslaget, att de grupper lagförslaget avser jämväl skall ha möjlighet att avlämna valsedelsförsändelse på postanstalt».

Beträffande de närmare motiven för propositionen hänvisas till denna, beträffande motiven för motionsyrkandena till motionerna i andra kammaren.

De i propositionen framlagda lagförslagen återfinns vid utskottets hemställan.

För närmare redogörelser rörande de upptagna båda frågorna hänvisas till den nu föreliggande propositionen nr 106 samt till propositionen nr 140 år 1964 och konstitutionsutskottets utlåtande nr 19 år 1964. Här intages endast korta sammanfattningar.

Frågan om rösträttsåldern

De *gällande bestämmelserna* innebär, såvitt här är av betydelse, att rösträtt vinnas kalenderåret efter det då vederbörande fyllt 21 år, dock att ingen som står under förmynderskap må utöva rösträtt.

Det *vilande grundlagsändringsförslaget* avser 16 § riksdagsordningen, vari rösträtten till andra kammaren regleras. Det innebär en sänkning av åldersgränsen till 20 år samt en jämkning av myndighetskravet därhän, att rösträtt inte må utövas av den som på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig.

I anslutning till det nämnda förslaget till grundlagsändring väcktes vid 1964 års riksdag motioner, vari hemställdes om en mera långtgående sänkning av rösträttsåldern. Konstitutionsutskottet uttalade i avgivet utlåtande (nr 19, s. 101):

Skäl kan anföras för en längre gående sänkning av rösträttsåldern, men i likhet med departementschefen anser utskottet att en ytterligare sänkning har samband med regleringen av myndighetsålder och förmynderskap. Frågan om sänkt myndighetsålder och olika former av omyndighet kommer enligt departementschefen att bli föremål för särskild utredning. Från första lagutskottet har utskottet inhämtat att motionsvis väckt yrkande om utredning angående sänkt myndighetsålder av utskottet avstyrkts under hänvisning till den av departementschefen planerade utredningen.

Eftersom nu gällande regler om rösträtt undantager från rösträtt den som står under förmynderskap finner utskottet att en ytterligare sänkning av rösträttsåldern bör föregås av en prövning av myndighetsåldern och olika former av omyndighet.

I *propositionen* föreslås nu, att samma lagändring, som är vilande be-
träffande riksdagsordningen, genomförs även i val- och kommunallagarna. Samtliga reformer avses träda i tillämpning i samband med upprättandet av röstlängd år 1966.

Beträffande *motionerna* hänvisas till dessa.

Frågan om sjukas m. fl. rösträttsutövning

De *gällande bestämmelserna* i vallagarna innehåller endast en avvikelse från de allmänna reglerna till förmån för sådana väljare, varom här är fråga. Sålunda må den som vistas på sjukvårdsanstalt på valdagen avlämna valsedel på där inrättad postanstalt, även om anstalten är belägen på vederbörandes hemort.

Frågan om underlättande för sjuka, invalider och åldringar att delta i allmänna val har under lång tid varit föremål för uppmärksamhet. Sålunda övervägde redan 1944 års *vallagssakkunniga* (SOU 1945: 64) möjligheten att låta personer, som på grund av sitt hälsotillstånd inte kan personligen inställa sig vid valförrättning, få rösta medelst valsedelsförsändelse. De avstyrkte en sådan ordning av hänsyn främst till valsäkerhetssynpunkter. Däremot framlade de förslag om den särskilda avvikelse i fråga om poströstning på sjukvårdsanstalt, som nyss nämnts och som genomfördes år 1948.

Motioner angående ett valsedelsförsändelseinstitut för ifrågavarande väljarkategori avlogs av 1949 och 1954 års riksdagar, sedan konstitutionsutskottet hänvisat främst till de av vallagssakkunniga anförda synpunkterna.

Frågan blev herefter föremål för ingående prövning genom 1955 års *valutredning*, som framlade tre olika förslag i ämnet. I en *promemoria* år 1958

förordades vissa åtgärder, syftande till att ifrågavarande väljare inte skulle behöva förflytta sig in i vallokalen utan skulle få möjlighet att avlämna valsedel utanför denna. Möjligheten av röstning genom valsedelsförsändelse avvisades av samma skäl som förut anförts. Vid remissbehandlingen riktades åtskillig kritik mot promemorian, främst när förslagen endast skulle få ringa praktisk betydelse. I ett *betänkande år 1961* (SOU 1961: 20) redovisade utredningen — vilken dåmera förstärkts från enmansutredning till parlamentarisk utredning — nya överväganden i ämnet. Utan närmare detaljutformning framlades två alternativa principförslag, det ena innebärande ett system med ambulerande röstmottagare, det andra ett system med valsedelsförsändelse. Det sistnämnda skilde sig väsentligen på två punkter från det nu i förevarande proposition framlagda. Sålunda föreslogs att vid försändelsens anordnande skulle som vittne vara närvarande en person, som uppfyllde särskilda kvalifikationer, t. ex. sjukhusläkare, distriktssköterska eller av valnämnden förordnad person. Vidare förordades att rätt att rösta medelst valsedelsförsändelse skulle vinnas efter särskild ansökan i förväg, styrkt med intyg. Efter remissbehandlingen av detta betänkande återkom utredningen med slutliga överväganden i ämnet i ett nytt *betänkande år 1963* (SOU 1963: 54). I anledning av remissyttrandena stannade utredningen för alternativet med valsedelsförsändelse, utformat med avvikelser från det förra förslaget på de båda nyssnämnda punkterna. Kravet på förhandsprövning av rätten att rösta med valsedelsförsändelse slopades och ersattes med krav på försäkran av väljaren på heder och samvete, att han på grund av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder var förhindrad att personligen inställa sig vid valförrättningen. I stället för ett kvalificerat vittne föreslogs vid försändelsens anordnande skola närvara två personer, dels en nära släkting till väljaren eller dennes vårdare, dels ett ojävigt vittne. Den förstnämnde föreslogs skola avlämna försändelsen i vallokalen. Båda skulle vara fyllda 15 år. Vid remissbehandlingen blev dessa förslag i huvudsak accepterade.

Vid 1964 års riksdag framlades förslag om sådan ändring i riksdagsordningen, som skulle möjliggöra införande av rätt för ifrågavarande väljare att rösta medelst valsedelsförsändelse. I en motion förordades i stället alternativet med ambulerande röstmottagare. *Konstitutionsutskottet* anförde i sitt utlåtande (nr 19, s. 109):

Utskottet har funnit utredningen i ämnet ha gett vid handen, att vägande invändningar kan resas mot ett system med ambulerande röstmottagare, främst att det förutsätter ett omständligt och svåradministrerat förfarande, men att ett system med valsedelsförsändelse torde kunna utformas på sådant sätt, som kan innebära en godtagbar lösning. Utskottet förordar därför, att grundlagsenlig möjlighet öppnas för genomförande av regler om röstning medelst särskild valsedelsförsändelse för den berörda väljarkategorien. Mot det förslag till erforderlig ändring av 24 § riksdagsordningen, som framlagts i propositionen, har utskottet icke någon erinran. Däremot har utskottet, av

skäl som nyss anförts, icke funnit fog för sådan grundlagsändring, som föreslås i motionen I: 818.

Förslag till erforderliga ändringar i vallagstiftningen har ej underställts riksdagen i detta sammanhang, och utskottet finner sig därför sakna anledning till något uttalande om hur ifrågavarande bestämmelser bör utformas. Dessa frågor bör bli föremål för en förutsättningslös prövning från riksdagens sida i samband med den slutliga behandlingen av det nu framlagda förslaget till grundlagsändring, därest detta av riksdagen antages som vilande.

Det i *propositionen* nu framlagda förslaget överensstämmer väsentligen med valutredningens sista betänkande. Endast på en punkt har en avvikelse gjorts, som bör här antecknas, nämligen i fråga om minimiåldern för de personer, som skall närvara vid försändelses anordnande: denna har föreslagits till 18 år.

De föreslagna reglerna innebär i huvudsak följande. Rätt att begagna valsedelsförsändelse skall tillkomma väljare, som till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för det valdistrikt, där han är uppförd i röstlängden. Försändelsen skall anordnas på väsentligen samma sätt som äktamakeförsändelse med följande avvikelser. På ytterkuvertet skall väljaren teckna förklaring på heder och samvete, att han på sätt nyss sagts varit förhindrad att inställa sig i vallokalen och att försändelsens anordnande tillgått på föreskrivet sätt. Två personer, båda 18 år fyllda, skall närvara då försändelsen anordnas. Den ene skall vara barn eller barnbarn till väljaren eller dennes fader, moder eller syskon eller hans vårdare. Denne person åligger att avlämna försändelsen i vallokalen. Vidare skall ett vittne närvara. Som sådant får ej tagas väljarens make eller barn till väljaren eller hans make. Både avlämnaren och vittnet skall på ytterkuvertet intyga, med angivande av dag och ort för intygets meddelande — försändelse skall kunna anordnas trettio dagar före valdagen — att väljaren egenhändigt undertecknat förklaringen och att något förhållande som strider mot denna inte är känt för dem.

I *propositionen* uttalar *departementschefen* bl. a. följande av särskild betydelse i detta sammanhang.

Om begreppet vårdare anför:

Vad angår begreppet vårdare möter, såsom framgått under remissbehandlingen, vissa svårigheter att med önskvärd stringens bestämma detta begrepp. Den som på grund av sitt yrke omhänderhar skötseln av sjuka, ålderstigna eller invaliderade personer bör naturligen vara behörig att avlämna valsedelsförsändelser från sådana personer, i den mån de står under hans vård. Såsom socialstyrelsen i sitt remissvar påpekat, gäller detta såväl vårdpersonal, som är anställd vid olika vårdinrättningar, som personer som är yrkesverksamma inom den öppna vården, t. ex. privatpraktiserande läkare eller till den sociala hemhjälpen knuten personal. När fråga icke är om yrkesmässig vårdare, torde det kravet höra upprätthållas att vederbörande i skilda ting lämnar väljaren ett bistånd som icke är av helt obetydlig eller tillfällig karaktär.

Poströstning med försändelse av ifrågavarande slag avvisas, liksom av utredningen, med följande uttalande:

Enligt valutredningens förslag skall valedelsförsändelse, anordnad för väljare som till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder ej kan rösta i vanlig ordning, avlämnas vid valförrättningen i väljarens valdistrikt till ordföranden. När det gäller valedelsförsändelse från äkta make föreligger enligt gällande regler jämväl möjlighet att avlämna dylik försändelse till röstmottagare under förutsättning att den make, som överlämnar försändelsen, samtidigt själv röstar inför röstmottagaren. Införandet av en motsvarande ordning då fråga är om den nya typen av valedelsförsändelse skulle säkerligen komplicera nuvarande system för poströstning. Med hänsyn härtill och i avsaknad av närmare erfarenheter av det nya valedelsförsändelseinstitutets tillämpning anser jag mig i nuvarande läge icke böra förorda att möjlighet införes att avlämna här avsedd valedelsförsändelse även till röstmottagare.

Avslutningsvis anføres om det föreslagna regelsystemet:

Det är givetvis svårt att med säkerhet förutse hur ett för sjuka och därmed jämställda väljare avsett valedelsförsändelseinstitut kommer att utfalla i praktiken. Frågan i vad mån reglerna för institutet behöver jämkas eller kompletteras i ett eller annat avseende torde därför vara förtjänt att uppmärksammas sedan närmare erfarenheter vunnits av institutets tillämpning.

Det må även antecknas, att den nämnda 18-årsgränsen föreslås införd även för vittne vid äktamakeförsändelse, och att erforderliga valkuvert avses tillverkade endast genom statsverkets försorg och kostnadsfritt tillställda valnämnderna och de i riksdagen representerade partierna före allmänna val.

I *motionerna* upptas, som framgått av den ovan återgivna hemställan, i första hand frågan, om poströstning bör kunna ske även med sådan försändelse, varom här är fråga. I motiveringen anmärker motionärerna även bl. a., att begreppet vårdare kan tillämpas på ett alltför rigoröst sätt.

Utskottet

Beträffande *rösträttsåldern* innehåller förevarande proposition endast förslag till sådana ändringar i vallagstiftningen, som utgör konsekvenser av det vid 1964 års riksdag som vilande antagna grundlagsändringsförslaget. I enlighet med sin då intagna ståndpunkt tillstyrker utskottet propositionen i denna del och avstyrker motionerna I: 354 och II: 423, II: 76 och II: 421.

I frågan om *sjukas m. fl. rösträttsutövning* uttalade utskottet vid 1964 års riksdag, i anslutning till det då framlagda förslaget till grundlagsändring, att ett system med valedelsförsändelse enligt vad utredningen gett vid handen torde kunna utformas på sådant sätt, som kunde innebära en

godtagbar lösning. Utskottet tillstyrkte därför, att möjlighet skulle öppnas för att införa ett sådant system genom ändring i riksdagsordningen, men framhöll samtidigt, att frågorna rörande bestämmelsernas närmare utformning borde bli föremål för en förutsättningslös prövning, då förslag därom blev förelagda riksdagen.

Utskottet har efter ingående överväganden funnit, att de i propositionen framlagda lagförslagen bör anses innefatta en godtagbar lösning av de otvivelaktigt ytterst vanskliga valtekniska frågor, som aktualiseras. De särskilda problem, som är förenade med att tillskapa erforderliga garantier för valhemlighetens bevarande och mot otillbörliga påtryckningar mot sådana väljare, som här kommer i fråga, synes utskottet kunna på tillfredsställande sätt bemästras genom den föreslagna konstruktionen, främst reglerna om avlämnare och vittne. Utskottet är emellertid inte berett att nu tillstyrka någon ytterligare utvidgning eller förenkling av bestämmelserna i förhållande till propositionens förslag utan avstyrker motionerna I: 756 och II: 888.

Med hänsyn till ämnets vansklighet är det enligt utskottets mening angeläget, att erfarenheterna av det nya valsedelsförsändelseinstitutets tillämpning vid kommande val blir föremål för noggrann uppmärksamhet. Skulle dessa bli mindre gynnsamma än utskottet ansett sig kunna förutsätta, måste en åtstramning av regelsystemet övervägas. Befinnes åter detta fungera på så tillfredsställande sätt, som det långvariga och ingående utredningsarbetet gett anledning förvänta, bör i stället kunna prövas, om den berörda väljarkategoriens rösträttsutövning bör ytterligare underlättas, i första hand genom att möjlighet öppnas även för poströstning med sådan valsedelsförsändelse, som här avses.

Utskottet hemställer sålunda,

1. att motionerna

- a) I: 354 och II: 423;
- b) II: 76; och
- c) II: 421

inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. att riksdagen måtte, med bifall till proposition nr 106 och med avslag på motionerna I: 756 och II: 888, antaga efterföljande lagförslag:

1) Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 38 § lagen den 26 november 1920 (nr 796)
om val till riksdagen

Härigenom förordnas, att 38 § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

38 §.

Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tjuget* år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tjuget* år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tju*go år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tju*go år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter ----- av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

1966 års röstlängd skall, även i vad angår annat än rösträttsåldern, upprättas med iakttagande av de villkor för rösträtt som skola gälla från tillkomsten av nämnda röstlängd.

¹ Senaste lydelse av 38 § se 1945: 245.

2) Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 6 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753)**

Härigenom förordnas, att 6 § kommunallagen den 18 december 1953 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***6 §.**

Rösträtt vid val av fullmäktige tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven svensk medborgare, som senast under nästföregående kalenderår uppnått *tju guett* års ålder och ej är *omyndig*. Varje röstberättigad äger en röst.

Rösträtt vid val av fullmäktige tillkommer envar inom kommunen mantalsskriven svensk medborgare, som senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjugo* års ålder och ej *på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli va omyndig*. Varje röstberättigad äger en röst.

Om upprättande _____ kommunala vallagen.

Denna lag träder i kraft, när den år 1966 upprättade röstlängden kommit till stånd.

3) Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 6 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50)**

Härigenom förordnas, att 6 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***6 §.**

Rösträtt vid val av stadsfullmäktige tillkommer envar inom staden mantalsskriven svensk medborgare, som senast under nästföregående kalenderår uppnått *tju guett* års ål-

Rösträtt vid val av stadsfullmäktige tillkommer envar inom staden mantalsskriven svensk medborgare, som senast under nästföregående kalenderår uppnått *tjugo* års ålder

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

der och ej *är omyndig*. Varje röstberättigad äger en röst.

och ej *på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbliva omyndig*.
Varje röstberättigad äger en röst.

Om upprättande ----- kommunala vallagen.

Denna lag träder i kraft, när den år 1966 upprättade röstlängden kommit till stånd.

4) Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse

Härigenom förordnas, att 9 § lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

9 §.

Rösträtt vid val av kyrkofullmäktige tillkommer envar inom församlingen mantalsskriven svensk medborgare, som är medlem av svenska kyrkan och som senast under nästföregående kalenderår uppnått *tju-guett* års ålder och ej *är omyndig*. Varje röstberättigad äger en röst.

Rösträtt vid val av kyrkofullmäktige tillkommer envar inom församlingen mantalsskriven svensk medborgare, som är medlem av svenska kyrkan och som senast under nästföregående kalenderår uppnått *tju-go* års ålder och ej *på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbliva omyndig*. Varje röstberättigad äger en röst.

Den som ----- annan församling.

Om upprättande ----- kommunala vallagen.

Denna lag träder i kraft, när den år 1966 upprättade röstlängden kommit till stånd.

5) Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 8 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)**

Härigenom förordnas, att 8 § kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***8 §.**

I röstlängden skola enligt mantalslängden för året upptagas alla inom valdistriktet mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tjuvett* år, med angivande för var och en, huruvida han äger eller saknar rösträtt vid val av kommunal- eller stadsfullmäktige och landstingsmän.

Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt vid val, som i första stycket sägs, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tjuvett* år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Där en _____ i längden.

Närmare föreskrifter _____ av Konungen.

I röstlängden skola enligt mantalslängden för året upptagas alla inom valdistriktet mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av *tjugo* år, med angivande för var och en, huruvida han äger eller saknar rösträtt vid val av kommunal- eller stadsfullmäktige och landstingsmän.

Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt vid val, som i första stycket sägs, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av *tjugo* år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

1966 års röstlängd skall, även i vad angår annat än rösträttsåldern, upprättas med iakttagande av de villkor för rösträtt som skola gälla från tillkomsten av nämnda röstlängd.

¹ Senaste lydelse av 8 § se 1953: 756.

6) Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen**

Härigenom förordnas, att 62—64 §§, 74 § och 96 § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***62 §.**

Vill äkta make ingiva valsedel genom andra maken, skall valsedelsförsändelse anordnas tidigast trettio dagar före valet.

Äkta make äger ingiva valsedel genom andra maken. Vill make begagna denna rätt, skall valsedelsförsändelse anordnas enligt bestämmelserna i denna paragraf. Sådan försändelse må anordnas tidigast trettio dagar före valet.

För valsedelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 96 §. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter skall väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att vid valsedelsförsändelsens anordnande tillgått på detta sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar på ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat förkla-

¹ Senaste lydelse av 62 § se 1962: 71, av 63 § se 1956: 299, av 64 § se 1957: 159, av 74 § se 1960: 59 och av 96 § se 1963: 127.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ringen och att något förhållande som strider mot denna icke är känt för vittnet. Till vittne må ej tagas väljarens make, barn till väljaren eller till hans make och ej heller den som är under aderton år.

63 §.

För valsedelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 96 §. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring. Till vittne må ej tagas väljarens make och ej heller barn till väljaren eller hans make.

Väljare, som till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för det valdistrikt där han är uppförd i röstlängden, äger ingiva valsedel genom den som är barn eller barnbarn till väljaren eller är väljarens fader, moder eller syskon eller är väljarens vårdare. Den som är under aderton år må dock icke anlitas härför. Vill väljaren rösta på detta sätt, skall valsedelsförsändelse anordnas enligt bestämmelserna i denna paragraf. Sådan försändelse må anordnas tidigast trettio dagar före valet.

För valsedelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 96 §. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av den som skall ingiva valsedeln och ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter skall väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att han till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för sitt valdistrikt samt att vid valsedelsförsändelsens anordnande tillgått på nu angivet sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Både den som skall ingiva valse-
deln och vittnet intyga på ytterku-
vertet, med angivande av dag och ort
för intygets meddelande, att väljaren
egenhändigt undertecknat förkla-
ringen och att något förhållande
som strider mot denna icke är känt
för dem. Till vittne må ej tagas väl-
jarens make, barn till väljaren eller
till hans make och ej heller den som
är under aderton år.

64 §.

Äkta make, som vill avgiva valse-
del för andre maken, avlämnar vid
valförrättningen till ordföranden
valsedelsförsändelse, varom sägs i 62
och 63 §§. Finnes att väljaren är
röstberättigad, att ytterkuvertet är
sådant, som avses i 63 §, samt att
därå äro tecknade förklaring av väl-
jaren ävensom vittnesintyg i behö-
rigt skick, och förekommer ej skälig
anledning antaga, att ytterkuvertet
blivit efter tillslutandet öppnat, bry-
ter ordföranden ytterkuvertet; i an-
nat fall skall det ej mottagas.

Är innerkuvertet sådant, som av-
ses i 63 §, samt tillslutet och utan
annat märke än i 96 § föreskriven
ändamålsbeteckning, skall ordföran-
den omedelbart nedlägga kuvertet i
valurnan, i sammanhang varmed i
röstlängden vid väljarens namn gö-
res anteckning, att rösträtten ut-
övals.

Är innerkuvertet ej sådant, som
avses i 63 §, eller ej tillslutet eller
finnes å detsamma annat märke än
ändamålsbeteckningen, skall det
återlämnas.

Valsedelsförsändelse som avses i
62 § avlämnas vid valförrättningen
till ordföranden av väljarens make.
Valsedelsförsändelse enligt 63 § av-
lämnas på motsvarande sätt av den
som är behörig därtill och på för-
sändelsens ytterkuvert tecknat sig
såsom ingivare av väljarens valse-
del.

Finnes att väljaren är röstberät-
tigad, att ytterkuvertet är av före-
skriften beskaffenhet samt att på yt-
terkuvertet äro tecknade förklaring
av väljaren ävensom intyg i behö-
rigt skick, och förekommer ej skä-
lig anledning antaga, att ytterkuver-
tet blivit efter tillslutandet öppnat,
bryter ordföranden ytterkuvertet; i
annat fall skall det ej mottagas.

Är innerkuvertet av föreskriven
beskaffenhet samt tillslutet och utan
annat märke än i 96 § angiven än-
damålsbeteckning, skall ordföranden
omedelbart nedlägga kuvertet i val-
urnan, i sammanhang varmed i röst-
längden vid väljarens namn göres
anteckning att rösträtten utövats.

Är innerkuvertet ej av föreskriven
beskaffenhet eller ej tillslutet eller
finnes på detsamma annat märke än
ändamålsbeteckningen, skall det
återlämnas.

74 §.

Äkta make, vilken röstar i den
ordning, som i 70 § sägs, äger där-

Äkta make, vilken röstar i den
ordning som i 70 § sägs, äger därvid

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

vid avgiva valsedel jämväl för andra maken. För sådant fall skall valsefelsförsändelse anordnas på sätt och inom tid, som i 62 och 63 §§ sägs.

Äkta make, ————— anordnat försändelsen.
 Finnes att ————— för avlämnandet.
 I sammanhang ————— omförmälda förteckning.
 Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet.

96 §.

Kuvert, varom förmäles i 60, 63 och 73 §§, skola vara av ogenomskinligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning enligt av Konungen fastställda formulär. Kuverten skola tillverkas endast genom statsverkets försorg samt på dess bekostnad tillhandahållas valnämnden *ävensom röstmottagare*. I 63 § omförmälda kuvert ävensom ytterkuvert som avses i 73 § skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 63 § omnämnda kuvert och ytterkuvert som avses i 73 § skola i god tid före valet finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Nyssnämnda ytterkuvert skola inom samma tid härjämte finnas tillgängliga å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

Det åligger ————— 73 §§ sägs.
 Blanketter till ————— tillhandahållas valnämnden.

avgiva valsedel jämväl för andra maken. För sådant fall skall valsefelsförsändelse anordnas på sätt och inom tid som i 62 § sägs.

anordnat försändelsen.

för avlämnandet.

omförmälda förteckning.

ytterkuvertet.

96 §.

Kuvert, varom förmäles i 60, 62, 63 och 73 §§, skola vara av ogenomskinligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning enligt av Konungen fastställda formulär. Kuverten skola tillverkas endast genom statsverkets försorg samt på dess bekostnad tillhandahållas valnämnden. *Kuvert som avses i 60, 62 och 73 §§ tillställas på statsverkets bekostnad även röstmottagare*. I 62 och 63 §§ omförmälda kuvert ävensom ytterkuvert som avses i 73 § skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 62 och 63 §§ omnämnda kuvert och ytterkuvert som avses i 73 § skola i god tid före valet finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Nyssnämnda ytterkuvert skola inom samma tid härjämte finnas tillgängliga å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

73 §§ sägs.

tillhandahållas valnämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

7) Förslag

till

Lag

om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)

Härigenom förordnas, att 28—30 §§, 39 § och 60 § kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

28 §.

Äkta make *må* ingiva valsedel genom andra maken. Vill make begagna *den rätt nu är sagd*, skall valsefelsförsändelse anordnas tidigast trettio dagar före valet.

Äkta make *äger* ingiva valsedel genom andra maken. Vill make begagna *denna rätt*, skall valsefelsförsändelse anordnas *enligt bestämmelserna i denna paragraf*. Sådan försändelse *må* anordnas tidigast trettio dagar före valet.

För valsefelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 60 §. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter skall väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att vid valsefelsförsändelsens anordnande tillgått på detta sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar på ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för in-

¹ Senaste lydelse av 28 § se 1962: 72, av 29 § se 1956: 300, av 30 § se 1957: 160, av 39 § se 1961: 606 och av 60 § se 1963: 128.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

tygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat förklaringen och att något förhållande som strider mot denna icke är känt för vittnet. Till vittne må ej tagas väljarens make, barn till väljaren eller till hans make och ej heller den som är under aderton år.

29 §.

För valsedelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Om beskaffenhet av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 60 §. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring. Till vittne må ej tagas väljarens make och ej heller barn till väljaren eller hans make.

Väljare, som till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för det valdistrikt där han är uppförd i röstlängden, äger ingiva valsedel genom den som är barn eller barnbarn till väljaren eller är väljarens fader, moder eller syskon eller är väljarens vårdare. Den som är under aderton år må dock icke anlitas härför. Vill väljaren rösta på detta sätt, skall valsedelsförsändelse anordnas enligt bestämmelserna i denna paragraf. Sådan försändelse må anordnas tidigast trettio dagar före valet.

För valsedelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Om beskaffenheten av kuvert och tillhandahållande därav stadgas i 60 §. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av den som skall ingiva valsedeln och ett vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. Därefter skall väljaren på ytterkuvertet teckna förklaring på heder och samvete att han till följd av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder är oförmögen att inställa sig vid valförrättningen för sitt valdistrikt samt att vid valsedelsförsändelsens anordnande tillgått på nu angivet sätt. Vid namnunderskriften tecknas uppgift på det valdistrikt väljaren vid tiden för va-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

let tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Både den som skall ingiva valse- deln och vittnet intyga på ytterku- vertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att välja- ren egenhändigt undertecknat för- klaringen och att något förhållande som strider mot denna icke är känt för dem. Till vittne må ej tagas väl- jarens make, barn till väljaren eller till hans make och ej heller den som är under aderton år.

30 §.

Äkta make, som vill avgiva valse- del för andra maken, avlämnar vid valförrättningen till ordföranden val- sedelsförsändelse varom sägs i 28 och 29 §§. Finnes att väljaren är röstberättigad, att ytterkuvertet är sådant, som avses i 29 §, samt att därå äro tecknade förklaring av väl- jaren ävensom vittnesintyg i behö- rigt skick, och förekommer ej skäl- ig anledning antaga att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bry- ter ordföranden ytterkuvertet; i an- nat fall skall det ej mottagas.

Är innerkuvertet sådant, som av- ses i 29 §, samt tillslutet och utan annat märke än i 60 § föreskriven ändamålsbeteckning, skall ordföran- den omedelbart nedlägga kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn gö- res anteckning, att rösträtten ut- övats.

Är innerkuvertet ej sådant, som avses i 29 §, eller ej tillslutet eller finnes å detsamma annat märke än ändamålsbeteckningen, skall det återlämnas.

Valsedelsförsändelse som avses i 28 § avlämnas vid valförrättningen till ordföranden av väljarens make. Valsedelsförsändelse enligt 29 § av- lämnas på motsvarande sätt av den som är behörig därtill och på för- sändelsens ytterkuvert tecknat sig såsom ingivare av väljarens valsedel.

Finnes att väljaren är röstberät- tigad, att ytterkuvertet är av före- skrivnen beskaffenhet samt att på yt- terkuvertet äro tecknade förklaring av väljaren ävensom intyg i behörigt skick, och förekommer ej skäl- ig anledning antaga, att ytterkuvertet bli- vit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall skall det ej mottagas.

Är innerkuvertet av föreskriven beskaffenhet samt tillslutet och utan annat märke än i 60 § angiven ända- målsbeteckning, skall ordföranden omedelbart nedlägga kuvertet i val- urnan, i sammanhang varmed i röst- längden vid väljarens namn göres anteckning att rösträtten utövats.

Är innerkuvertet ej av föreskriven beskaffenhet eller ej tillslutet eller finnes på detsamma annat märke än ändamålsbeteckningen, skall det återlämnas.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

39 §.

Äkta make, vilken röstar i den ordning, som i 35 § sägs, äger därvid jämväl för andra maken avgiva valsedel, avseende samma val eller annat kommunalval, som äger rum samtidigt. För sådant fall skall valsedelsförsändelse anordnas på sätt och inom tid, som i 28 och 29 §§ sägs.

Äkta make, ————— anordnat försändelsen.

Finnes att ————— för avlämnandet.

I sammanhang ————— omförmälda förteckning.

Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet.

60 §.

Kuvert, varom förmäles i 26, 29 och 38 §§, skola vara av ogenomskingligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning enligt av Konungen fastställda formulär. Kuverten skola tillverkas endast genom statsverkets försorg.

I 26 och 29 §§ omförmälda kuvert tillhandahållas kommuner och församlingar mot ersättning.

Kuvert, som avses i 29 och 38 §§, tillställas röstmottagare på statsverkets bekostnad. Ytterkuvert, som avses i 38 §, tillhandahållas på statsverkets bekostnad även valnämnden. I 29 § omförmälda kuvert samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 29 § omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Sistnämnda ytterkuvert skola inom

Äkta make, vilken röstar i den ordning, som i 35 § sägs, äger därvid jämväl för andra maken avgiva valsedel, avseende samma val eller annat kommunalval, som äger rum samtidigt. För sådant fall skall valsedelsförsändelse anordnas på sätt och inom tid som i 28 § sägs.

Kuvert, varom förmäles i 26, 28, 29 och 38 §§, skola vara av ogenomskingligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning enligt av Konungen fastställda formulär. Kuverten skola tillverkas endast genom statsverkets försorg.

I 26, 28 och 29 §§ omförmälda kuvert tillhandahållas kommuner och församlingar mot ersättning.

Kuvert, som avses i 28 och 38 §§, tillställas röstmottagare på statsverkets bekostnad. Ytterkuvert, som avses i 38 §, tillhandahållas på statsverkets bekostnad även valnämnden. I 28 och 29 §§ omförmälda kuvert samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola på statsverkets bekostnad tillhandahållas jämväl i riksdagen representerat politiskt parti.

I 28 och 29 §§ omnämnda kuvert av de slag, som erfordras för inom valdistriktet förekommande val, samt ytterkuvert, som avses i 38 §, skola i god tid före varje val finnas tillgängliga hos valnämnden ävensom hos de tjänstemän eller andra personer, åt vilka valnämnden uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna. Sistnämnda ytter-

samma tid finnas tillgängliga även å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

kuvert skola inom samma tid finnas tillgängliga även å postanstalt samt å svensk beskickning, svenskt konsulat eller svenskt fartyg, där röstmottagning äger rum.

Det åligger ————— 38 §§ sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1966.

Stockholm den 20 oktober 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Sveningsson, Erik Olsson, Carl Albert Anderson, Dahlberg, fröken Stenberg och herr Sörenson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, von Friesen, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra, Andersson i Billingsfors och Gustafsson i Stenkyrka.

Särskilt yttrande

av herrar *Torsten Andersson, Sörenson, von Friesen, Hamrin* i Jönköping, *Larsson* i Luttra och *Gustafsson* i Stenkyrka:

I frågan om rösträttsåldern delar vi den uppfattning, som kommit till uttryck i motionerna I: 354 och II: 423 samt II: 421. Vi anser sålunda, att en ytterligare sänkning utöver den nu aktuella bör övervägas. Med hänsyn till att en ny reform emellertid inte kan komma till stånd förrän efter nästa allmänna andrakammarval och frågan om myndighetsåldern för närvarande är föremål för utredning, har vi funnit oss böra avstå från att i detta sammanhang avge en reservation med hemställan i den angivna riktningen.